

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Javier Á. Domingo and Luigi Finocchietti, *Saint Jerome in Rome. Historical and Archaeological Hypotheses* • Vesna Badurina Stipčević, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo nei testi croato-glagolitici* • Andrej Nared, *Der brief ist nicht ausganngen. Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili* • Izidor Janžekovič, *Etnični »stereotipi« v zgodnjemoveški Evropi: ruska in turška narodna noša* • Martin Boček, *Cunard Line and its operations within the Habsburg Monarchy* • Gary B. Cohen, *Historical Scholarship on the Habsburg Monarchy (1526–1918) in North America* • Irena Selišnik, *Status državljanstva ob nastanku nove Države SHS. Strategije izbire* • Aleš Gabrič, *Prepoved izida romana Branka Hofmana ali šestletna noč do poznega jutra*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 2. novembra 2021.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2021: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2021

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on November 2, 2021.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2021): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2021

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Javier Á. **Domingo** and Luigi Finocchietti, Saint Jerome in Rome.
 Historical and Archaeological Hypotheses310–326
 Sveti Hieronim v Rimu. Zgodovinske in arheološke hipoteze
- Vesna Badurina **Stipčević**, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo
 nei testi croato-glagolitici*.....328–340
Vitae and Translatio Sancti Hieronymi in Croatian Glagolitic Texts
- Andrej **Nared**, *Der brief ist nicht ausganngen*.
 Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili342–389
Der brief ist nicht ausganngen. Contemplations about
 the Golden Bull Never Received by Carniolans.
- Izidor **Janžekovič**, Etnični »stereotipi« v zgodnjemoveški Evropi:
 ruska in turška narodna noša390–421
 Ethnic "Stereotypes" in Early Modern Europe: Russian and Turkish
 National Costumes
- Martin **Boček**, Cunard Line and its operations
 within the Habsburg Monarchy422–437
 Cunard Line in njeno delovanje v habsburški monarhiji
- Gary B. **Cohen**, Historical Scholarship on the Habsburg
 Monarchy (1526–1918) in North America.....438–474
 Proučevanje zgodovine habsburške monarhije (1526–1918)
 v Severni Ameriki
- Irena **Selišnik**, Status državljanstva ob nastanku nove
 Države SHS. Strategije izbire476–491
 Citizenship during the Establishment of the Newly-Founded State
 of Slovenes, Croats and Serbs. Strategies of Choice.
- Aleš **Gabrič**, Prepoved izida romana Branka Hofmana ali
 šestletna noč do poznega jutra.....492–515
 Ban on Branko Hofman's Novel or a Six-Year-Long Night
 Till the Late Morning

Zapisi – Notes

- Harald Krahwinkler, »Heidenfrage und Slawenfrage« als
Forschungsthema der Missionsgeschichte.
Zu Hans-Dietrich Kahls letztem Sammelband518–528
»Pogansko in slovansko vprašanje« kot raziskovalna tema
v zgodovini misijona. O zadnjem zborniku Hansa-Dietricha Kahla
- Rok Stergar, Vasilij Melik – zgodovinar dolgega 19. stoletja
(ob stoletnici rojstva)530–535
Vasilij Melik – A Historian of the Long Nineteenth Century
(Marking the Centenary of His Birth)
- Danijela Trškan, Štefan Trojar in začetki raziskovanja pouka
zgodovine v Sloveniji (ob devetdesetletnici rojstva)536–538
Štefan Trojar and the Beginnings of Research of the History
Teaching in Slovenia (Marking the 90th Anniversary of His Birth)

Jubileji – Anniversaries

- Prof. dr. France Martin Dolinar – osemdesetletnik (Jure Volčjak)540–544
Prof. Dr. France Martin Dolinar – On the Occasion of His 80th Birthday
- Sedemdeset let Vaska Simonitija (Lilijana Žnidaršič Golec)545–548
Vasko Simoniti's 70th Birthday

V spomin – In memoriam

- Akad. prof. dr. Tomislav Raukar (Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020) (Dušan Mlacović)550–552
Acad. Prof. Dr. Tomislav Raukar (Stari Grad on Hvar, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020)
- Profesor Nobuhiro Shiba (1946–2021) (Peter Vodopivec)553–558
Professor Nobuhiro Shiba (1946–2021)

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Jure Volčjak, Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500 (Matjaž Bizjak).....	560–561
Steiner, Philip, Die Landstände in Steiermark, Kärnten und Krain und die josephinischen Reformen. Bedrohungskommunikation angesichts konkurrierender Ordnungsvorstellungen. (1789–1792) (Filip Draženović)	562–566
Anna Procyk, Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World (Marta Verginella)	567–569
Roman Hans Gröger, Oktober 1918: Ein Beitrag zum 100. Jahrestag des Völkermanifests (Rok Stergar)	570–572
Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku LIII/1 (2015), LIV/1 (2016), LIV/2 (2016) (Jože Maček)	573–578

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	580–583
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 75, 2021	584–588
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 75, 2021	

Analiz Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, št. LIII/1 (2015), št. LIV/1 (2016), št. LIV/2 (2016). Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU, 2015, 2016. 264 strani, 515 strani.

Št. LIII/1 (2015)

Mati Ilkič, Nikolina Topić i Željko Peković: Numizmatički nalazi s arheoloških istraživanja u Dubrovniku (str. 1–30). Razprava tematizira numizmatično gradivo, ki so ga našli pri arheoloških raziskovanjih v zgodovinskem jedru Dubrovnika, in to na območju Benediktinskega samostana Sv. Marije od Kaštela in trdnjave Gornji uga. Obravnavajo se posamezne najdbe, ki so datirane od 3. do 20. stoletja. Najstarejše monete pripadajo Rimskemu imperiju. Sledi jim bizantinski denar, najbolj številni pa so dubrovniški kovanci. Našli so tudi nekaj bakrenih kovancev iz islamskih dežel. Zastopan je tudi inim, denar Benetk, Bara in Kotora.

Kristian Paskojević: Paleografsko istraživanje ćirilčne diplomatske minuskule na trima dokumentima o otkupu Sokol grada (str. 31–77). Trije dokumenti, ki so obravnavani v tej razpravi, so nastali neposredno pred začetkom graditve kamnitih obrambnih zidov trdnjave Sokol grad med leti 1419 in 1421. V vseh treh dokumentih se govori o dubrovniškem odkupu delov Sokol grada, od bosanskega vojvode Sandalja, bosanskega kralja Stjepana Ostojića ter skozi dogovor med Dubrovčani in vojvodo Sandaljem o odkupu delov Sokol grada in konavelske župe, kar je vse pripadalo vojvodi Radoslavu. S tem paligrafskim raziskovanjem se razume moderna metodologija v kateri se najprej motri razvoj pisanja znotraj linijskega izraza ter posebna organizacija najpomembnejših grafetičnih sredstev v besedilu. V tem smislu so raziskane podobnosti in oznake razvojnih smeri, posebej posebnosti v posameznih dokumentih. Preučevanje treh izbranih dokumentov, ki so nastali v kratkem časovnem razdobju lahko potrdi uveljavljenost posameznih grafijskih lastnosti, lahko pa služi tudi kot predloga za nadaljnje primerjanje s pisarskimi običaji v Dubrovniku in njegovi bližnji in daljnji okolici. Razprava je opremljena s 3 barvnimi slikami dokumentov, 14 sličicami posebnih besednih oblik diplomatske minuskule, 31 sličicami abecednega pregleda listine kralja Stjepana Ostojića, 31 sličicami abecednega pregleda listine bana Sandalja in 30 sličicami abecednega pregleda dokumenta Dubrovniške republike. V Prilogi so dodane transliteracije treh obravnavanih dokumentov.

Igor Fisković: Drvene skulpture s oltara 16. stoljeća na Lopudu (str. 79–111). Med umetniško najpomembnejše spomenike otoka Lopuda spadajo glavni oltarji frančiškanske in dominikanske cerkve, kot zelo reprezentativne umetnine pozne renesanse. Vsak oltar ima šest slik in leseni kip zavetnika teh cerkva. Za razloček od slik, leseni kipi doslej niso bili posebej znanstveno analizirani, kar je storjeno v pričujoči razpravi. Kipa izvirata iz bližjega kroga Paola Campse, najpomembnejšega kiparja lesenih kipov iz Benetk v 16. stoletju. Kipa sta nabavila slikarja omenjenih oltarjev Pietro di Giovanni ter Krili Antunović Nikolin, ki sta tedaj delala v Dubrovniku in sta se trajno ukvarjala z uvozom takih umetnin iz tedaj najpomembnejšega središča lesnarezbarske proizvodnje na Jadranu.

Slavica Stojan: Poetika katastrofe – pjesnici o Velikoj trešnji 1667. godine u Dubrovniku i okolici (str. 113–148). Razprava tematizira pesniške stvaritve, ki jih je spodbudil Veliki potres v Dubrovniku in okolici leta 1667. Analizirani so načini, kako so pesniki doživeli katastrofo mesta in usode posameznih meščanov. Raziskano je, v kakem obsegu so zastopane v teh stihih avtentične emocije in ustvarjalni zanos in v kakem obsegu programatsko spremljanje prizadevanj Dubrovniške republike, da se potegne iz popotresne krize. Poetika katastrofe Velike trešnje skoraj nima introspektivne intime individualnega in osebnega, ker je osredinjena na splošno in javno, na mesto in usodo Dubrovniške republike.

Petrica Balija: *Sve se razgrabi ko je bolje mogo*: Krađe iz ruševina nakon dubrovačkog potresa 1667. godine (str. 149–193). Kazenski procesi po Velikem potresu so odraz enega od najbolj dramatičnih obdobij v zgodovini Dubrovniške republike: obdobju obnove, izboljšanja in stabilizacije. Na podlagi ovadb za tatvine, ki so bile posledice potresa, ki so bile vložene od ponovne vzpostavitve sodne oblasti 21. junija 1667 do konca leta 1676 so ugotovljeni trendi v dveh, tedanjih družbenih procesih: restituciji avtoritete oblasti in pravosodnega sistema in obnovi porušenih stavb. Prvi del raziskave je obdelan v tej razpravi in zajema tatvine dragocenosti, hišne opreme in drugih stvari iz ruševin, ki so se dogajale neposredno po potresu in med izkopavanji iz ruševin. Pričevanja sodobnikov izkazujejo negotovost in obup ter spremembe v družbenem dožemanju tatvine. Odkrivajo se tatovi in njihova vloga v družbi. Po drugi strani se raziskuje vloga oblasti v krizni situaciji, načini varstva imovine in preprečevanja tatvin, tok in metode povratka avtoritete oblasti in postopne stabilizacije.

Hrvoje Baričević, Ruža Radoš i Nella Lonza: Kazneni postupci pokrenuti po službenoj dužnosti u dubrovačkoj praksi 18. stoljeća (str. 195–239). V razpravi so obdelani načini uvedbe kazenskih postopkov pred dubrovniškim sodiščem v letih 1711–1720, 1751–1760, in 1791–1800. Ugotavljali so delež postopkov, ki so jih začeli po uradni dolžnosti in po zasebnih tožbah. Raziskovali so, katere delikte so sodili *ex officio* in iz katerih razlogov ter katere spremembe so se dogajale v teku desetletij. Ugotavljali so trajanje postopkov in delež tistih, ki so se končali z obsodbo. Na podlagi celovite analize so rekonstruirane osnovne značilnosti kazenskega pregona v zadnjem stoletju Dubrovniške republike v primerjavi s tedaj dominantnimi pogledi v zakonodaji in pravni literaturi.

Darija Stanić, Ivana Mrđen i Rina Kralj-Brassard: Nasilje prema deci i kriminalitet mladih u Dubrovniku u 18. stoljeću (str. 241–264). Na podlagi spisov

Kazenskega sodišča v Dubrovniku v letih 1711–1720, 1751–1760, in 1791–1800 ter drugih virov so raziskovali kazenske postopke v katerih so se pojavljali otroci in mlajši adolescenti. Ugotavljali so število kazenskih postopkov v katerih so otroci in mlajši adolescenti žrtve ali povzročitelji in njihov delež v skupnem številu kaznivih dejanj. Ugotovljena so ujemanja med skupnim številom kaznivih dejanj in onimi, v katerih so udeleženci pripadniki omenjenih skupin, namreč pojemanje najtežjih zločinov proti koncu stoletja. V analizo so zajete oblike kaznivih dejanj nad otroci, posebno najtežje, kot so uboji, detomori in posilstva. Raziskovali so postopke kazenskega sodišča do žrtev in storilcev kaznivih dejanj do otrok in v nekaj primerih do mlajših adolescentov. Iz razprave je razviden odnos sodne oblasti do varstva otrok in adolescentov ter postopki skupnosti v primeru družinskega nasilja.

Št. LIV/1 (2016)

Lovro Kunčević: O stabilnosti Dubrovačke Republike (14. 17. stoljeće): Geopolitički i ekonomski faktori (str. 1–38). Razprava analizira razloge izjemnega socialnega miru in politične stabilnosti Dubrovnške republike v obdobju med 14. in 17. stoletjem. V prvem delu je dan pregled uporov, zavjer in političnih protestov v Republiki, opozarjajoč na njihovo relativno redkost in šibko intenzivnost. Nato se analizirajo geopolitični faktorji, ki so oteževali nastanek in eskalacijo ter organiziranje resne opozicije establišmenta, Med temi faktorji so bili glavni: pomanjkanje zunanjih partnerjev za nezadovoljneže, družbena kohezija zaradi občutka ogroženosti od sosednih sil, ter končno, politika nevtralnosti, ki je omogočila Repbliki, da se je izogibala celi vrsti destabilizirajočih situacij. V zadnjem poglavju se analizirajo gospodarski razlogi za stabilnost, ki se raztezajo od relativno visokega življenjskega standarda, prek trgovsko pomorske orientacije gospodarstva do specifičnih fiskalnih politik Republike.

Štefica Curič, Lenert i Nella Lonza: Bratovština sv. Lazara u Dubrovniku (1531–1808: Osnutak, ustroj i članstvo (str. 39–113). Na podlagi matrikul in drugih virov se analizira sestava dubrovniške bratovščine sv. Lazarja v obdobju od 1531 do 1808. Presojajo se razmere v katerih je nastala bratovščina, značilnosti članstva, ustroj bratovščine in delovanje njenih institucij. Opozarja se na odnos ožjega članstva, ki je sestavljalo kapitel in širšega članstva, ki so ga sestavljali meščani in plemiči. Ta skupina je sodelovala pri pobožnostih in miloščinskih dejavnostih. Spremlja se transformacija članstva skozi stoletja in porast državnega vpliva na bratovščino. V prilogi so dodani trije popisi članov na podlagi bratovščinske matrikule.

Rina Kralj-Brassard: Grad i kuga. Dubrovnik 1691. godine (str. 115–170). V razpravi se raziskujejo razmere in potek poslednje mestne kuge na dubrovniškem območju leta 1691, Ugotovljena so mestna žarišča kuge in analizira se uporaba protikužnih ukrepov. Identificirajo se osebe, ki so sodelovale v obrambi od kuge in razsoja se razdelitev mesta, ki jo je izvedlo zdravstveno osebje. Ugotavljali so nekaj žrtev in rekel. Konstruirali so tudi njihove družabne mreže.

Marinko Marić i Rina Kralj Brassard: Obitelj Nikole Boškovića u spisima kaznenog suda u Dubrovniku (str. 171–194). Na podlagi uradnih virov, posebej

spisov Kazenskega sodišča in drugih virov, se raziskuje vsakodnevno življenje družine doseljenca Nikole Boškovića, ki je izviral iz Orahovega Dola v Popovu. Zgodovina družine se obravnava v širšem zgodovinsko-demografskem kontekstu iz neposrednega zaledja Dubrovnika. Presojajo se vprašanja socialne integracije in oblikovanja urbane identitete, posebno najmlajših članov družine. Navajajo se doslej neznani podatki o potomcih Nikole Boškovića.

Ana Prohaska, Ida Gamulin i Irena Ipšić. Odgovornost bližike. Institut kolektivne odgovornosti pred Dubrovačkim kaznenim sudom u 18 stoljeću (str. 195–224). Institut kolektivne odgovornosti »bližike« (je bil hrvaški pravni pojem, ki ga ni v nobenem dostopnem hrvaško-slovenskem slovarju) in se je pogosto uporabljal v postopkih, ki so se začeli pred Kazenskim sodiščem v Dubrovniku. Za dela lastninskega karakterja in v primeru, da je povzročitelj bil neznan, je oškodovanec, z namenom, da se mu nadoknadi povzročena škoda, pokrenil sodno tožbo proti lokalni skupnosti, na katere območju se je dogodil delikt. Prelaganje odgovornosti na lokalne skupnosti je imelo za cilj doseči učinkovitost v kaznovanju in preventivni učinek, povzročujoč v kmečkih sredinah družbeno kontrolo in nadzor nad lastnim področjem. Raziskovalni vzorec je bil sestavljen iz tožbe in razsodbe Kazenskega sodišča v Dubrovniku skozi tri obdobja: začenši (1711–1720), s sredino (1751–1760) in koncem (1791–1800) 18. stoletja. Namen razprave je bil ugotoviti specifičnosti tega pravnega instituta, njegove pravne posebnosti in lokalna obeležja, ter uvideti v kateri meri so družbene in gospodarske prilike vplivale na rast ali padec kriminalnih del, za katere se je mogla iskati kolektivna odgovornost in tožiti manjšo teritorialno skupnost ali bližiko.

Antun Koncul, Radmila Šutalo i Ivana Lazarević: Povratnici pred kaznenim sudom: Slučajevi obitelji Valjalo (str. 227–246). V spisih Kazenskega sodišča v Dubrovniku so v 18. stoletju v več primerih zabeleženi slučajji, v katerih se kot akterji kaznivega dejanja pojavljajo člani družine Valjalo-Kutlić. Raziskovanje je zajelo primere v katerih so sodelovale vse generacije družine v obdobju od 1719 do 1770. Analizirana je letna in sezonska distribucija zločinov, vrste kaznivih dejanj v katerih so sodelovali člani družine, kakor tudi vsi dejavniki, ki so vplivali, da so se vrnili k zločinu.

Št. LIV/2 (2016)

Slavica Stojan: Kulturni krug Luke i Miha Sorga (Sorkočevića): (glasbenici, pjesnici i diplomati) (str. 247–262). Luka Sorgo (1734/1789), je bil ugleden predstavnik ene veje aristokratske družine Sorgo. Rodil se je in umrl v 18. stoletju, v obdobju, v katerem je Dubrovnik še celil rane katastrofalnega potresa leta 1667, v obdobju, ki je bilo pred skorajšnjo politično propastjo Dubrovniške republike s francosko okupacijo leta 1806. V vsem obdobju Sorgovega življenja je bil Dubrovnik star in izčrpan rekonvalescent, ki se ni mogel popraviti ne v demografskem, ne v gospodarskem, pa tudi ne v umetniškem pogledu, čeprav so ruševine od potresa prav v otroštvu in mladosti Luke Sorga začele zamenjevati nove gradnje, ki so deloma vračale Dubrovniku njegov nekdani urbanistični in arhitektonski sijaj. Postavili

so novo stolnico na mestu prejšnje porušene, v kateri je bil krščen Luka Ignacij Antunov Sorgo. Obnovljena je bila cerkev Sv. Vlaha, ki je bila skoraj uničena v požaru, kot tudi frančiškanska cerkev z marmornimi oltarji in z razkošnim glavnim svetiščem. V razpravi se govori o intelektualnem krogu, ki so ga poleg članov ožje družine Luka in Miha Sorgo predstavljali znameniti gosti, diplomati, pesniki in glazbeniki. Pesniški in glazbeni talent Luke Sorga sta podedovala njegova otroka Antun in Marina, ki se je poročila s sorodnikom v drugem kolenu Rafom Gozze.

Relja Seferović: Isusovac Stefano Antonio Morcelli, nesuđeni nadbiskup s kraja Republike (str. 263–291). Predlagan je bil za nadškofa Dubrovniške republike prav na koncu 18. stoletja. Jezuit Stefano Antonio Morcelli ni sprejel ponudbe članov Senata. Ta nekdani profesor govornišva je preživel tri leta v dubrovniškem kolegiju okoli leta 1760. S tem je bil formalno upravičen pisni poziv senatskih svetovalcev, ki so mu polna tri desetletja hoteli zaupati skrb nad dubrovniško Cerkvijo. Med bivanjem v Dubrovniku je imel dva javna govora, v katedrali in v jezuitskem kolegiju. Oba nastopa, sta poleg njegovih ohranjenih latinskih pesmi ostali v navadnih šolskih okvirih, posebno se niso izkazali niti z obliko in ne z vsebino. Morcelli se je pozneje proslavil v Rimu in v rodnem brescianskem kraju, kjer je raziskoval starine in kjer se je posebno bavil z epigrafijo, kar mu je prineslo članstvo v nizu italijanskih akademij. Njegov izbor in reakcija na poziv Senata Republike govore o končnem propadanju te nadškofije in metropolije na razmejitvi 18. in 19. stoletja: po dveh letih brezvladja namesto Morcellija, zadnjim dubrovniškim nadškofom in hkrati prvim škofom, ki je postal Nikola Banić, dolgoletni tajnik cerkvene kurije.

Vedran Stojanović i Nella Lonza: Krstna kumstva u Dubrovniku 18. stoljeća: Djeca, roditelji i kumovi kao čvorovi društvenih mreža (str. 293–325). Z analizo podatkov o 110 krstih iz matičnih knjig mesta Dubrovnik za leto 1770 je rekonstruirano botrstvo kot instrument, s katerim so se družine skušale, kolikor je bilo mogoče, dobro pozicionirati znotraj družbene skupnosti ter se povezati z osebami, ki so imele precejšen »družbeni kapital«. V primerjavi z viri, ki se nanašajo na predtridentinski Dubrovnik in s podatki iz matičnih knjig za leto 1870, po eni strani, a z upoštevanjem rezultatov tujih razprav z druge strani, so raziskane specifičnosti družbenih povezav, ki so se ustvarjale z botrstvom v zatonu Dubrovniške Republike.

Ariana Vilić-Koprivec i Nenad Vekarić: Krsni i vjenčani kumovi katolika u Dubrovniku (1870–1871) (str. 327–371). V razpravi se na podlagi podatkov iz matičnih knjig analizirajo krstna botrstva in poročne priče katoličanov v Dubrovniku na primeru župnije Mesto (Grad) v letih 1870 in 1871. Raziskan je čas krstov, delež hitrih krstov in nevarnosti za življenje otrok, dnevi ko se je opravljala ceremonija krsta, število, spolna struktura, izvor in društveni status krstnih botrov in poročnih prič, delež sorodniških botrstev, način izbire botrov, ujemanje imen otrok in krstnih botrov in večkratna botrstva.

Vinicije B. Lupis i Sanja Žaja Vrbica: Dubrovačka arkadija Gabrijela Jurkića (str. 371–387). Slikar Gabrijel Jurkić (1886–1974) je kontinuirano prihajal v Dubrovnik od leta 1910 do 1953, toda poleg slikarskih motivov je na dubrovniškem območju našel tudi številne prijatelje in pokrovitelje. Poleg že prej ugotovljenega prijateljstva z dobrotnico in amatersko slikarko Floro Jakšić in donom Nikom Zlo-

večerom, nam arhivsko gradivo in časopisni članki odkrivajo, da je v Dubrovniku prijateljaval s slikarjem Markom Rašicom, a od dvajsetih let z don Kostom Selakom. V Dubrovniku je imel tudi pomembnega pokrovitelja, namestnika Kraljevine Dalmacije, Nika Nardellija, a na dubrovniški preparandiji je bil zaposlen njegov brat Mirko (1919–1931). Kontinuirani prihodi in leta preživeta v dubrovniški okolici na slikarskem delu, rezultirajo s pomembnim fundusom doslej neznanih Jurkićevih del v javnih, cerkvenih in zasebnih zbirkah Dubrovnika in okolice.

Franco Mirošević. Velika župa Dubrava od kapitulacije Italije do kraja 1943. godine (str. 389–452). Osrednja tema te razprave predstavlja prikaz razmer v Veliki župi Dubrava po kapitulaciji Italije, kot tudi razvoj razmer v okviru nemške okupatorske oblasti, ki je zamenjala prejšnjo italijansko okupatorsko oblast. Na podlagi originalnega gradiva se analizirajo odnosi med nemško vojno komando, med četniki, domobranci in administrativno-upravno oblastjo Velike župe z ene strani in s partizani na drugi. Dolžna pozornost je namenjena razorožitvi italijanskih oboroženih sil, kot tudi odporu, ki so jih deli italijanske vojske dajali proti razorožitvi. Zanemarjene niso tudi razmere v četniškem gibanju, kakor tudi ne pogoji njegove kolaboracije z Nemci.

Joško Sindik i Marijana Briški. Različitost percepcije simboličnog značaja vode (str. 453–467). Glavni cilj raziskave je bil ugotoviti, če se neka sociodemografska obeležja razlikujejo z latentnimi dimenzijami, ki predstavljajo različne simbolične značilnosti vode, ali so z njimi povezane. V raziskavah, ki so bile izvedene na Hrvatskem, z metodo snežne grude se je uporabil preliminarni popis s 40 možnimi simboličnimi znamenji vode, ko so sodelavci ocenjevali v kateri stopnji oni sami pripisujejo določena znamenja vodi. Rezultati faktorske analize so pokazali, da obstajajo tri latentne dimenzije simboličnih oznak vode: abstraktna (z ontološkimi, mitološkimi in religijskimi oznakami), konkretna (v glavnem povezana s praktično uporabo vode) in voda kot identitetni faktor (povezan z nacionalno in regionalno pripadnostjo). Znanje o simboliki vode ima lahko pomembno vlogo v izobraževanju ljudi glede vprašanj kako upravljati z vodami in varstvu okolja.

V nadaljevanju sta zapisa *In memoriam* arhitekt Bruno Šišić (1927–2015) in Zahvala Donacija profesora *Bariše Krekiča* knjižnici Zavoda za povijesne znanosti HAZU v Dubrovniku (str. 469–472).

Sledijo recenzije knjig: 1 v angleškem, 3 v italijanskem in 5 v hrvaškem jeziku.

Jože Maček

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588